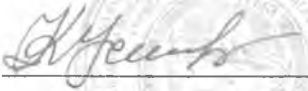

“БЕКТЕМИН”

Жалал-Абад мамлекеттик
университетинин ректору,
техника илимдеринин
доктору, профессор

 К.Ж.Усенов

“ 4 ” 02 2021-ж.

Батыркулова Айгүл Бекмурзаевнанын 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган “Орто мектептин кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуунун методикасы” аттуу диссертациясына жетектөөчү мекеме катары Жалал-Абад мамлекеттик университетинин **башталгыч билим берүүнүн теориясы жана методикасы, педагогика жана психология** кафедраларынын

КОРУТУНДУ ПИКИРИ

Илимий жетекчи – филология илимдеринин доктору, профессор
Байгазиев Советбек Орозканович .

Иш Кыргыз билим берүү академиясынын мамлекеттик тил жана көп тилдүү билим берүү лабораториясында аткарылган.

Изилдөөнүн актуалдуулугу. Жалпы билим берүүчү мекемелерде таалим-тарбия иштерин улуттук маданий жана адабий баалуулуктар менен жалпы адамзаттык баалуулуктарды айкалыштыруу менен жүргүзүү талабына артыкчылыктуу маани берилип келет. Улуттук жана адамзаттык асыл баалуулуктардын башаты да, бай казынасы да көркөм адабиятта, анын ичинде элдик оозеки чыгармаларда камтылган. “Адабияттын предмети адам жана анын кырдуу турмушу” (В.Белинский), ал эми “адабият сабагы адам таануу сабагы” (М.Горький) экендигин эске алганда, кыргыз адабиятын орто

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА
№ 29 “ 8 ” 02 2021-ж/г

мектептерде окутуунун мааниси, инсанды калыптандырып, таалим-тарбия берүүдөгү орду менен ролу канчалык экендиги айкындалат.

Кыргыз адабияты өзүнчө предмет катары мектептерде окутула башталышы жүз жылга чукулдап барат. Бир кылымга тете мезгил ичинде адабиятты окутуунун бай практикалык тажрыйбалары топтолуп, кыргыз адабиятын окутуунун методикасы өзүнчө илим катары калыптанып, өнүгүп, азыркы билим берүүнүн талаптарына ылайык өркүндөтүлүүдө. Кыргыз адабиятын окутуунун теориялык жана практикалык бир катар орчундуу маселелери ийгиликтүү чечилип, окутуу процессинде колдонулуп келет. Аталган илимдин калыптанып өнүгүшүнө, азыркы абалына К.Иманалиев, Б.Алымов, С.Байгазиев, И.Исамидинов, С.Батаканова, С.Момуналиев, Н.Ишекеев, С.Рысбаев, А.Муратов, Б.Байсабаев, С.Сакиева, Б.Акматов, К.Акматов, Н.Мараимова, Т.Молдогазиев, Ж.Эшиев ж.б. окумуштуу-методисттердин илимий-методикалык эмгектери өз салымдарын кошкон. Бул багыттагы изилдөө иштери улантылууда. Легенда менен уламыш терминдеринин адабият таанууда такталбай келе жаткандыгы окуу процессинде ага бирдиктүү баа берилбей, чаташып айтылышына себеп болуп келет. Окуу программаларында уламыштын негизинде жазылган айрым поэмаларды, повесттерди, драмаларды бирде легендалык, бирде уламыштын негизинде жазылган чыгармалар деп атай беребиз. Ошондуктан адабият таануучулук жактан талдоо, методикалык жактан бирдиктүү термин менен атоо зарылчылыгы турат жана легендалык чыгармаларды заманбап технологияларга ылайык окутуу методикасын иштеп чыгуу муктаждыгы, алдыңкы педагогикалык иш-тажрыйбалардын жалпылаштырылбагандыгы, инсанга багытталган окутууга басым койгон илимий- методикалык изилдөөлөрдүн зарылдыгы изилдөөбүздүн актуалдуулугун аныктайт.

2. Изилдөөнүн илимий жоболорунун, жыйынтыктарынын жана сунуштардын негизделишинин даражасы.

Диссертацияда иштелип чыккан илимий жоболордун, жалпы жыйынтыктардын жана практикалык сунуштардын негизделишинин даражасы эксперименталдык тажрыйбалык иштердин жалпы жыйынтыктарын статистикалык негизде анализдөө менен камсыз кылынган. Ошону менен бирге педагогиканын, психологиянын, адабиятты окутуу методикасынын теориялык жоболорунун изилдөөнүн практикалык аспектиери менен ички өз ара байланыштары ишке ашырылгандыгы диссертацияда баса белгиленген.

Диссертациянын структуралык түзүмү андагы коюлган милдеттерге дал келип, алардын ар биринин чечилиши логикалык ырааттуулукта, удаалаштыкта көрсөтүлгөн. Изилдөө кириш бөлүмдөн, үч глаадан, корутундудан, сунуштардан, библиографиядан жана тиркемеден турат, жалпы көлөмү 165 бет, пайдаланылган адабияттардын тизмеси -175, таблицалар -11, сүрөттөр-5, тиркемелер - 5. Киришүү бөлүмдө диссертант тандалып алынган теманын актуалдуулугу, максат-милдеттери, илимий жаңылыгы, теориялык жана практикалык мааниси, изденүүчүнүн жеке салымы, коргоого коюлуучу негизги жоболор, апробацияланышы тууралуу маалыматтарды берген.

Диссертациянын биринчи главасы **“Орто мектептин кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуунун илимий-теориялык маселелери”** деп аталып, легенда, уламыш, легендалык чыгарма түшүнүктөрүн тактоо, легенданын башка элдерде аталышы, алардын классификациясы, легендалык чыгармалардын окуу программаларында, окуу китептеринде берилиши эволюциялык планда анализденип, изилдөө жүргүзүлдү, аннотацияларына, сунуш-багыттамааларына, учурдагы окутулуш абалы каралган, анализ берилген.

Экинчи глава **“Орто мектептин кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуп - үйрөтүүнүн методологиясы жана**

методдору” деп аталып, анда кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуу боюнча изилдөөнүн максат-маанисин, багытын, жүрүшүн жана күтүлгөн жыйынтыктарын туура белгилөө үчүн анын методологиясы аныкталган.

Легендалык чыгармаларды окутуунун эффективдүүлүгүн арттырууда окутуу методдорун колдонуунун жолдору изилденген жана тажрыйбалардын жүрүшү жана анын жыйынтыктары чагылдырылат.

3-глава **“Орто мектептин кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуунун технологиясы”** деп аталуу менен, легендалык чыгармаларды интерактивдүү методдор менен окутуунун проблемалары жалпылаштырылган. Инновациялык технологияларды пайдалануунун артыкчылыктары белгиленип, окуучулардын тил байлыгын арттырууга, сынчыл ой жүгүртө билүүсүн өркүндөтүүгө, дүйнөнү кабылдоо деңгээлин жогорулатууга, тапкычтык, байкагычтык сезим-туюмун ойготууга, билимдерди, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү уюштурууга багытталган.

Корутунду бөлүмдө изилдөө иши боюнча жүргүзүлгөн эксперименталдык жумуштардын жалпы жыйынтыктары, алар боюнча чыккан корутундулар жана практикалык сунуштар айтылган.

Изилдөөнүн акырында илимий-методикалык, педагогикалык жана башка адабияттардын тизмеси жана тиркемеде легендалык чыгармалар боюнча сабактардын иштелмелери берилген.

Тажрыйбалык-эксперименталдык иштердин мазмуну, натыйжалары, педагогикалык иш-тажрыйбалар жалпылаштырылып, керектүү жыйынтык-корутундулар чыгарылган. Изилдөөдөн алынган жалпы жыйынтыктар бир катар практикалык сунуштарды айтууга негиз болгон.

3.Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси.

“Легенда” (уламыш) термин-түшүнүгүнүн, адабий жанрдын табиятынын такталышында, легендалык чыгармаларды окутуунун илимий-методикалык негиздеринин аныкталышында; методологиялык негиздеринин, изилдөө методдорунун такталышында; Легендалык чыгармаларды окутуунун

технологияларынын иштелип чыгышы, легендалык чыгармаларды окуу программалары менен окуу китептеринде берилишин иреттөө, легендалык чыгармаларды окутуунун натыйжалуу методикасынын иштелип чыгышы, практикага сунушталышы менен баалуу.

4.Изилдөөнүн практикалык баалуулугу:

Изилдөөдөн келип чыккан негиздемелери, тыянактары, сунуштары окутуу кыргыз тилиндеги мектептерде кыргыз адабиятын окутуунун натыйжалуулугун жогорулатууга салым кошот. Изилдөөнүн материалдары мектепте, орто жана жогорку окуу жайларында усулдук колдонмо катары пайдаланылат. Кыргыз адабияты боюнча билим берүү стандартын өркүндөтүүгө, ОМКин даярдоого жардам берет.

SunRav информациялык системасында электрондук окуу материалдарынын негизинде түзүлгөн электрондук колдонмосу окуучулардын өз алдынча билимин өркүндөтүүгө мүмкүнчүлүк түзөт, жалпы интернет ресурстарынан өз алдынча окуп үйрөнүүгө ар бир каалоочу окурмандардын билим алуусуна шарт түзүп, мектеп окуу программасы боюнча мугалимдерге методикалык булак катары колдонулат.

Изденүүчүнүн **жеке салымы** катары мына буларды белгилөөгө болот: изилдөөнүн темасына байланыштуу илимий-теориялык, илимий-методикалык эмгектер, практикалык тажрыйбалар изденүүчү тарабынан өз алдынча окуп-үйрөнүлүп, жалпылаштырылып, алар боюнча тыянактар чыгарылды. Легендалык чыгармаларды уламыш деген термин менен атоо, мындан ары адабият программаларында жана окуу китептеринде ушул теманы туруктуу бекитүү керектигин изилдөөбүздө көрүп ынандык. SunRav информациялык системасында электрондук окуу материалдарынын негизинде электрондук колдонмосу түзүлгөн.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмуну менен дал келиши.

Диссертация киришүүдөн, үч глава жана корутундудан турат. Изилдөөдө 175 аталыштагы эмгектер пайдаланылган. Авторефераттын көлөмү резюмелерди кошпогондо белгиленген талаптан ашкан эмес. Автореферат диссертациянын мазмунун толук чагылдырган. Изилдөөнүн милдеттеринин чечилиши главалар боюнча так көрсөтүлгөн.

Жалпысынан, изилдөө ийгиликтүү иштелген, өз алдынча аткарылган, толук бүткөрүлгөн иш катары оң баага татыктуу. Аталган ийгиликтер менен кошо айрым мүчүлүштүктөр да байкалды, алар:

1. Диссертацияга изденүүчү легенда менен уламыштын окшоштугун, айырмачылыгын табуу, экөөнүн бир түшүнүк экендигин далилдөө проблемасын кеңири масштабда алган, андан көрө легендалык чыгармаларды окутуунун технологиялары, методдорун кеңири планда караса бөлмөк.

Бирок белгиленген мындай мүчүлүштүктөр принципалдуу мүнөзгө ээ эмес, алар изилдөөнүн жалпы деңгээлин төмөндөтпөйт. Себеби, диссертациянын жыйынтыктары Легендалык чыгармаларды окутуу жаатында окутуунун теориясы менен практикасына олуттуу салым кошо ала турган изилдөө болгон.

Батыркулова Айгүл Бекмурзаевнанын **“Орто мектептин кыргыз адабияты курсунда легендалык чыгармаларды окутуунун методикасы”** деген темадагы диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү” Жобосунун 10-пунктунун талаптарына толук жооп берет. Ал эми изденүүчү Батыркулова А.Б. 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз адабияты) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

Пикир Жалал-Абад мамлекеттик университетинин башталгыч билим берүүнүн теориясы жана методикасы, педагогика жана психология

кафедраларынын кеңейтилген жыйынынын отурумунда 2021-жылдын 3-февралында (№10 протокол) талкууланып, бекитилди.

Катышкандар:

1. Сакиева С.С. – педагогика илимдеринин доктору, профессор (13.00.02);
2. Токтогулов С.Т. – педагогика илимдеринин доктору, проф.м.а. (13.00.01);
3. Ураимов К.М. – педагогика илимдеринин кандидаты доц.м.а. (13.00.02);
4. Найманбаев М.Ж. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.01);
5. Рыскулова Г.У. – педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.01);
6. Тажибаева Ж.К. – педагогика илимдеринин кандидаты доц.м.а. (13.00.02);
7. Ажыкулов С.М. – педагогика илимдеринин кандидаты, доц.м.а. (13.00.01);
8. Нусупова Р.С. – педагогика илимдеринин кандидаты, доц.м.а. (13.00.01);
9. Ажыбаева З.А. – филология илимдеринин кандидаты, доцент (10.00.01)

Отурумдун төрагасы, педагогика
илимдеринин доктору, профессор

С.С. Сакиева

Педагогика илимдеринин доктору, профессор С.С. Сакиеванын колун тастыктайм.

Жалал-Абад мамлекеттик университетинин окумуштуу катчысы,
педагогика илимдеринин кандидаты

Р.С. Нусупова

